

ကယားရိုးရာတေးသီချင်းများလေ့လာချက်

မော်မော်အောင်*

စာတမ်းအကျဉ်း

ဤစာတမ်းသည် ကယားတိုင်းရင်းသားတို့၏ ရိုးရာတေး(၄)ပုဒ်ကို စာပေရှုထောင့်မှ လေ့လာတင်ပြထားသော စာတမ်းဖြစ်ပါသည်။ စာတမ်းတွင် (၁) ရိုးရာတေး ဟူသည် (၂) ကယားရိုးရာတေးများ၏ သဘောသဘာဝ (၃)ကယားရိုးရာ တေးများကို လေ့လာခြင်း ဟူသည့် ကဏ္ဍ (၃)ရပ် ပါဝင်ပါသည်။ ထိုသို့ လေ့လာတင်ပြခြင်းဖြင့် ကယားတိုင်းရင်းသား ဘိုးဘွားဘီဘင် အဆက်ဆက် နှုတ်ဖြင့် သီကျူးကာ အာဂုံဆောင်လာသော ရိုးရာတေးများကို စာပေအဖြစ် မှတ်တမ်းတင်ရန်နှင့် ကယားတိုင်းရင်းသားတို့၏ စာပေနှင့်ယဉ်ကျေးမှုကို အထောက်အကူပြုရန်ဟူသော အကျိုးရလဒ်များ ရရှိရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။

သော့ချက်ဝေါဟာရများ - ရိုးရာတေး၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ စကားလုံး၊ စိတ်ကူး၊ အလင်္ကာ၊ သရုပ်ဖော်မှု၊ ရသ။

နိဒါန်း

လူမျိုးစုတိုင်း၌ စာပေဟူ၍ မပေါ်ပေါက်ခင်ကပင် နှုတ်မှသီကျူးခြင်းအတတ်ကို တတ်မြောက်ခဲ့ကြပါသည်။ သီကျူးခြင်းအတတ်သည် လူသားနှင့်အတူ ပေါ်ပေါက် လာခြင်း ဖြစ်သည်။ ပျော်ရွှင်ခြင်း၊ ပူဆွေးခြင်း၊ အားငယ်ခြင်း၊ တက်ကြွခြင်း စသည့် ခံစားမှုမျိုးစုံကို နှုတ်ဖြင့် သံစဉ် မပီမသ ထုတ်ဖော်ခဲ့ကြသည်မှာ ကမ္ဘာဦးကတည်း ကပင် ဖြစ်ပါသည်။ ယဉ်ကျေးမှုအရွေ့တစ်ခု ဖြစ်လာသောအခါ မိမိတို့၏ သာမှု၊ နာမှု၊ ဓလေ့ရိုးရာ၊ ကိုးကွယ်ပသမှု ဟူသော လူမှုကိစ္စအဝဝတွင် ရိုးရာ တေးသီချင်း များသည် မပါမဖြစ် ပါဝင်လာကြသည်။ မိမိတို့ မျိုးနွယ်စု၏ ပုံပြင်၊ ဒဏ္ဍာရီ၊ လင်္ကာ၊ ကဗျာများကို ရိုးရာတေးအဖြစ် ပုံဖော်သီကျူးကာ နှုတ်တိုက်အာဂုံဆောင်ပြီး အဆင့်ဆင့် လက်ဆင့်ကမ်းခဲ့ကြပါသည်။ ထိုသို့ လက်ဆင့်ကမ်းရာတွင် ကယားတိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ်စု များလည်း ပါဝင်ခဲ့ကြပါသည်။

ဤစာတမ်းအတွက် လိုအပ်သော အချက်အလက်ဆိုင်ရာများကို ကယား ပြည်နယ် ချိကယ်ရွာနေ အဖွား ဒေါ်ထွန်းမြာ၊ ဒေါ်ပေါ်ကူးရွာနေ အဖွား ဒေါ်ကိုးမြာ၊ နမ့်ကွတ်ရွာနေ ဦးမီးရယ်၊ ဒေါ်လိုရှေးရွာနေ အဘ ဦးဈားရယ် တို့ထံတွင် လက်လှမ်းမှီ သမျှ မေးမြန်းစုဆောင်းခဲ့ပါသည်။ အချို့လူကြီးမိဘများသည် မိမိတို့သီဆိုခဲ့သော

* ဒေါက်တာ၊ ပါမောက္ခ၊ မြန်မာစာဌာန၊ လွိုင်ကော်တက္ကသိုလ်

စာသားများကို အပြည့်အဝ မမှတ်မိခြင်း၊ မေ့လျော့ခြင်း၊ ဘာသာစကားနားလည်ရန် ခက်ခဲခြင်း၊ မှတ်တမ်းမှတ်ရာ အားနည်းခြင်း၊ ဒေသတစ်ခုနှင့်တစ်ခု တစ်ရွာနှင့်တစ်ရွာ စကားသုံးနှုန်းပုံ မတူညီခြင်း၊ ကယားတိုင်းရင်းသားတို့၏ အတွေးစိတ်ကူးဆိုလိုချက်သည် နက်နဲသည့်အတွက် ဘာသာပြန်ယူရာတွင် ခက်ခဲခြင်းစသည့် အနေအထားများကို တွေ့ကြုံခဲ့ရပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင်ဖော်ပြထားသော ကယားရိုးရာတေးအများစုသည် ဒေါလိုရှေးကျေးရွာနေ အဘ ဦးဈားရယ် (အသက်-၆၈နှစ်)ထံမှ ရရှိခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အဘဦးဈားရယ်ထံမှ ကယားရိုးရာတေးများကို အသံသွင်းယူခြင်း၊ အနှစ်ချုပ် သဘော မြန်မာဘာသာသို့ ပြန်ဆိုခြင်းများ ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ ရရှိသော အချက်အလက် ဆိုင်ရာများကို ကယားအမျိုးသားစာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကော်မတီ (ပြည်နယ်ရုံး)ရှိ ဆရာ ဦးခူးဖျားရယ် (နည်းပြ၊ သမိုင်းဌာန၊ လှိုင်ကော်တက္ကသိုလ်)နှင့် ဦးဈားရယ် (ထေးငှားလျားရွာ)တို့၏ အကူအညီကိုယူကာ ပြန်လည်စိစစ်ညှိနှိုင်းပြီး မြန်မာအက္ခရာဖြင့် အသံလှယ်ခြင်း၊ မြန်မာဘာသာပြန်ဆိုခြင်း၊ ကယားစာ (ကြယ်ဘိုးကြီးစာ)ဖြင့်ရေးသားခြင်း^၁၊ စာပေရှုထောင့်ဖြင့် လေ့လာခြင်းဟူ၍ အဆင့်ဆင့် စိစစ်ကာ ဤစာတမ်းတွင် တင်ပြထားပါသည်။

၁။ ရိုးရာတေးဟူသည်

ရိုးရာတေးသီချင်းများသည် လူမျိုးစုတိုင်း၌ တည်ရှိပါသည်။ ‘ရိုးရာ’ဝေါဟာရကို မြန်မာအဘိဓာန်တွင်-

“မိဘစဉ်ဆက်ကျင့်သုံးခဲ့သော အလေ့အထများ”^၂

ဟူ၍လည်းကောင်း၊ မြန်မာ့အနုသုခုမအဘိဓာန်တွင်-

“ဘိုးဘွားစဉ်ဆက် လိုက်နာကျင့်သုံးလာခဲ့သော ဓလေ့များ”^၃

ဟူ၍လည်းကောင်း၊ “သီချင်း” ကိုမူ-

“သီဆိုရန် သံစဉ်အမျိုးမျိုးဖြင့် ဖွဲ့ထားသော အဖွဲ့အနွဲ့”^၄

ဟူ၍ လည်းကောင်း ဖွင့်ဆိုပါသည်။

^၁ ကယားစာ(ကြယ်ဘိုးကြီးစာ)ဖြင့် ရေးသားပေးခြင်းများကို ဤစာတမ်းတွင်ချန်လှပ်ခဲ့ပါသည်။

^၂ မြန်မာစာအဖွဲ့ဦးစီးဌာန၊ ၂၀၀၈၊ ၃၁၁။

^၃ ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာန၊ ၂၀၀၁၊ ၂၁၈။

^၄ မြန်မာစာအဖွဲ့ဦးစီးဌာန၊ ၂၀၀၈၊ ၃၇၂။

ရိုးရာတေးနှင့်ပတ်သက်၍ ဟာပါစာပေလက်စွဲကျမ်း၏ ဖွင့်ဆိုမှုကို-

“ရှေးရိုးစဉ်လာ ပြောကြားထိန်းသိမ်းလာခဲ့ကြသည့် နှုတ်ပြော စကား၊ နှုတ်မှတ်တမ်းများကို အခြေပြု၍ ဇာတ်လမ်းဆင် သရုပ်ဖော် ဖွဲ့ဆိုချက်များဖြစ်ပြီး လက်တန်း ရေးစပ်ရွတ်ဆိုလာ ခဲ့ရာမှတစ်ဆင့် အချိန်ကာလ ကြာမြင့်လာသောအခါ စာပေ မှတ်တမ်းအဖြစ်သို့ ရောက်ရှိလာခြင်း ဖြစ်သည်”

ဟူ၍လည်းကောင်း၊

ဘလူးစတီန်း၏ ဖွင့်ဆိုမှုကို-

“ရိုးရာတေးကဗျာတို့သည် စာပေအနုပညာနယ်ပယ်တွင် ရှေးအကျဆုံး ဖြစ်ယုံမက အထူးနှစ်သက်သဘောကျဖွယ် ကောင်းလှသည့် ရိုးရာအနုပညာဖန်တီးမှု သဘောများ ပါရှိနေတတ်သည်”^၂

ဟူ၍လည်းကောင်း၊

ပါမောက္ခဆရာကြီး ဦးစိုးမြင့်က ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ Oxford Advanced Learner’s Dictionary တွင် ‘ရိုးရာ’ ၏ အဓိပ္ပာယ်ကို ‘လူမျိုးစု တစ်စုအတွင်း အချိန်ကာလများစွာကတည်းက တည်ရှိခဲ့ပြီး လက်ခံကျင့်သုံးလျက် ရှိသော ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု ဓလေ့များ’^၃ ဟု ဖွင့်ဆိုပါသည်။

ဖော်ပြပါအချက်အလက်များအရ ရိုးရာတေးဟူသည်-

“ဘိုးဘွားမိဘ အစဉ်အဆက် လိုက်နာကျင့်သုံးခဲ့သော အလေ့ အထများ၊ ဓလေ့များကို နှုတ်ဖြင့် လက်တန်းသီကျုံးကာ ထိန်းသိမ်းလာခဲ့သော ရှေးအကျဆုံး သရုပ်ဖော် ဖွဲ့ဆိုချက်များ”

ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

၂။ ကယားရိုးရာတေးများ၏ သဘောသဘာဝ

ရိုးရာတေးများသည် ဘိုးဘွားစဉ်ဆက် လက်ခံကျင့်သုံးခဲ့သော ဓလေ့စရိုက် များဖြစ်၍ ရှေးကျမှုသည် အဓိကအချက် ဖြစ်ပါသည်။ ကယားတိုင်းရင်းသား

^၁ စိုးမြင့်၊ ဦး(ပါမောက္ခ-)၊ ၁၉၉၅၊ ၉-၁၀။
^၂ စိုးမြင့်၊ ဦး(ပါမောက္ခ-)၊ ၁၉၉၅၊ ၉-၁၀။
^၃ Oxford Advanced learner’s Dictionary, 2010, 1642.

များသည် မိမိတို့၏ ရိုးရာတေးများကို အီရိုးခေါ် ရှေးသီချင်းကြီးများအဖြစ် သတ်မှတ်ကြပါသည်။ ရိုးရာတေးများဖြစ်သည့် အီရိုးခေါ် ရှေးသီချင်းကြီးများသည် ကဗျာ၊ လင်္ကာ၊ စကားပုံများကို စုပေါင်းဖွဲ့နွဲ့၍ သီဆိုထားခြင်း ဖြစ်သည်။

ရှေးကယားစာများကို လေးလုံးကျ၊ ငါးလုံးကျ၊ ခြောက်လုံးကျ စုပေါင်းဖွဲ့နွဲ့ သီဆိုရသောကြောင့် ကဗျာလင်္ကာတတ်သူ၊ စကားပုံနှင့် ဗဟုသုတကြွယ်ဝသူတို့သာ သီဆိုနိုင်ကြပါသည်။ ထိုရိုးရာတေးများ၊ သီချင်းကြီးများကို စာပေဖြင့် ရေးသားထားခြင်းမဟုတ်ဘဲ နှုတ်ဖြင့် အဆင့်ဆင့် မှတ်သားလာခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သီချင်းတစ်ပုဒ်လုံးကို ရရှိသူ အလွန်ရှားပါသည်။ အီရိုးကို သီဆိုသောအခါ လူနှစ်ယောက် အပြိုင်အဆိုင့် သီဆို၍ အရှုံးအနိုင်လှကြပါသည်။^၁ သီချင်းမှာ ရှေးပဝေသဏီ ကမ္ဘာဖြစ်ပေါ်စအချိန်မှစ၍ လူ့သမိုင်းတစ်လျှောက်လုံးကို ဖွဲ့နွဲ့သီဆိုထားသော သီချင်းများဖြစ်သောကြောင့် ကယားတိုင်းရင်းသားတို့၏ ရာဇဝင်သမိုင်းကို ဖော်ထုတ်နိုင်သည်ဟု ဆိုပါသည်။

အဆိုပါ သီချင်းကြီးများကို သီဆိုရာတွင် အတီးအမှုတ်၊ အကအခုန်မပါဘဲ တေးသီချင်းသက်သက်ကိုသာ ရိုးရိုးသီဆိုကြပါသည်။ နားထောင်သော ပရိသတ်တို့မှာ တေး၏ အသံအနိမ့်အမြင့်ကို နားထောင်ခြင်းထက်၊ တေး၏ အဓိပ္ပါယ်ကိုသာ ဂရုစိုက်နားထောင်ကြပါသည်။

ကယားတိုင်းရင်းသားတို့၏ ရိုးရာတေးသီချင်းများတွင်-

- (၁) အီရိုးဘျားမော့ဘျားဟေ (ကမ္ဘာမိုးမြေဖန်ဆင်းခြင်း)
- (၂) အီဟယ် (နာရေးတေး)
- (၃) အီရိုးထူသဲ (ချီးမွမ်းတေး)
- (၄) အီဇားအိုမြေးဖု (သားချော့တေး)
- (၅) အီရိုးပါကြေး(ပျက်ရယ်ပြုတေး)
- (၆) ဖလာခွဲ(ခံစားချက်အဖုံဖုံကို သီကျူးတေး)^၂

စသည်ဖြင့် သီချင်းအမျိုးအစားများ ရှိပါသည်။

---

^၁ မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ၊ ၁၉၆၇၊ ၂၆၄-၂၆၅။ (ကယား)
^၂ ကယားစာပေနှင့်ယဉ်ကျေးမှုအဖွဲ့၊ ၂၀၁၃၊ ၈-၁၄။

ဤစာတမ်းသည် နှုတ်မှတ်တမ်းအဖြစ်သာ အများစုဖြစ်နေသော ကယားရိုးရာ တေးများကို စာပေမှတ်တမ်းအဖြစ် ထိန်းသိမ်းနိုင်ရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။ ရရှိသော အချိန်ကာလ အတိုင်းအတာအတွင်း အတတ်နိုင်ဆုံး ရှာဖွေစုဆောင်းထားသော ကယား ရိုးရာတေးများမှ ရိုးရာတေး(၄)ပုဒ်ကို မြန်မာစာပေရှုထောင့်မှ လေ့လာတင်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့လေ့လာတင်ပြရာတွင် ကယားရိုးရာတေး (၁)ပုဒ်စီအတွက် မြန်မာအသံထွက်နှင့် မြန်မာဘာသာပြန် ဟူ၍ ပါရှိပါသည်။ အချက်အလက်ပါဝင်မှု နှင့်ဖွဲ့ဆိုမှုဟူ၍ ခေါင်းစဉ်ငယ်များခွဲကာ သုတေသနပြု စိစစ်လေ့လာထားပါသည်။

၃။ ကယားရိုးရာတေးသီချင်းများကို လေ့လာခြင်း

ကယားရိုးရာတေးများအဖြစ် မိဘစကားနားထောင်ရန် ဆုံးမသောတေး၊ ငှက်များက ရာသီကို ဖော်ကျူးသောတေး၊ လက်ထပ်မင်္ဂလာတေး၊ နတ်ရုပ်တေးဟူ၍ ကယားရိုးရာတေး (၄)ပုဒ်ကို လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။

၃၊ ၁။ မိဘစကားနားထောင်ရန်ဆုံးမသောတေး

ကယားတိုင်းရင်းသားများသည် ရှေးလူကြီးများ၏အဆိုအမိန့်များကို အလေးထား ခဲ့ကြပါသည်။ မိမိတို့လူမျိုး၏သမိုင်းကို မေ့ပျောက်ခြင်းမရှိအောင် ခေတ်အဆက်ဆက် နှုတ်တိုက်အာဂုံဆောင် မှတ်သားလျက် ရပ်တည်နေသော လူမျိုးစုများ ဖြစ်ကြ ပါသည်။ လူ့အဖွဲ့အစည်းသို့ ဝင်ရောက်ချိန်တွင် အကြီးအကဲ၏ စကားကို နာခံ တတ်စေရန်အတွက် အခြေခံပျိုးထောင်ပေးသူများသည် လက်ဦးဆရာဖြစ်သော ‘ပုဗ္ဗာစရိယ မိန့်ငံဘ’ ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ‘အမေစကားနားထောင် ဝေမျှ ကြီးရ၊ အဖေ စကား နားထောင်’ ဟူသော ကယားစကားပုံကို အခြေခံကာ ရေးဖွဲ့ထားသော အောက်ဖော်ပြပါ ရိုးရာတေးဖြင့် မိမိတို့၏ သားသမီးများကို ဆုံးမကာ နှုတ်ဆင့်ကမ်း ခဲ့ကြ ပါသည်။

၃၊ ၁၊ ၁။ အချက်အလက်ပါဝင်မှု

(၁) ယယူအေ ပယ်မို ကြားကူး မို့ဟင်းပယ် တမြားနိဒါး ဖြေးအဖျားဒူ ပါးတကလီး ယကရာ ဒို့ ပယ်ဖဲယိုစယ် လိုးအချား ဒူပါးတကျို ကျူးမိုးငို ပီပိုးအဖွီး၊

မိဘပြောသောစကား နားထောင်ကြပါကွယ်။ အဖေပြောတဲ့စကားကို လိုက်နာ ပါကွယ်။ အကျိုးရှိပါမယ်။ အလုပ်လုပ်လည်း လွယ်ကူသွားပါမယ်။

(၂) ကျူးမိုးငို အိပူးဒူကလော့ အိပူးဒူရော့ အဆိုတပလား ဖိဖဲလားရော့ အိကျားထူးလို့ အိကျားထူး လို့ အိတပလက်၊ ကျူးမိုးငို အိပူးဒူကလော့ အိပူးဒူရော့ ကျော့ဘို့ဖိုး၊

အမေစကားနားထောင်ရင် အမွေရမယ်။ တစ်လံလောက် မွေရမယ်။ အဖေ စကားနားထောင်ရင် အမွေက တစ်တောင်လောက် ရမယ်။

(၃) ဖိဖဲလား အိကျားထူးလို့ အိကျားထူး အိကျားစောဖျာ ကျူးမိုးငိုအိပူး ဘို့ဖိုး ဒို့ယင်းမှာ ဒူရေး ဒိုညား ဖိဖဲလာ အိကျားစောဖျာ ဒိုယေးမှာ ထူးကလော့ ဒေဆို

အဖေစကားနားထောင်ရင် ထူးခြားတဲ့အမွေ ရမယ်။ ရှင်ဘုရင်ကဲ့သို့ အမွေ ရမယ်။ ရှေးရှေးက လူကြီးသူမတွေစကားကို လိုက်နာရင် အကျိုးအမြတ် ရှိပါမယ်။

(၄) မိုးနိမိုး စီးဆောနာ့ဘေး ကျူးမိုးငို ပိပိုးအဖို့ ဒီးဘူးဝီတိုရော့ ဝါ ပရော့ဖိုး ဖဲနိဖဲ ဒီးနာ့ ဘေးလော့ ဖိဖဲလား ရာတယ် အမို ထေးဆူးတို ဝါဆော့ဒူ အကျား၊

အဖေအမေကို ပြုစုစောင့်ရှောက်ကြပါကွယ်။ ခေါင်ရည်မချိုရင် ချိုအောင် လုပ်ပေးပါကွယ်။ ထမင်းမကောင်းရင်ကွယ် ဆန်ကို ဖြူဖွေးအောင် ထောင်းပေး ကြပါကွယ်။ ပြုစုစောင့်ရှောက်ရပါမယ်။^၁

၃။ ၁။ ၂။ ဖွဲ့ဆိုမှု

လူကြီးမိဘစကားကို နာယူခြင်းသည် လူ့ယဉ်ကျေးမှုတစ်ရပ် ဖြစ်သည်။ အစဉ်တစိုက် နာခံလာခြင်း၊ လက်ဆင့်ကမ်းလာခြင်းကပင် ခိုင်မြဲတည်တံ့သော လူမျိုးစု၏ ဂုဏ်ဒြပ်ဖြစ်ကြောင်း သိမြင်နိုင်သည်။ မိဘစကားနားထောင်သူသည် ကြီးမြတ်သော အမွေရမည်ဖြစ်ကြောင်းကို ‘ရှင်ဘုရင်ကဲ့သို့’ ဟူသော ဥပမာအလင်္ကာဖြင့် ညွှန်ပြထားသည်။ အမွေရမည့် ပမာဏကို ‘တစ်လံ’၊ ‘တစ်တောင်’ ဟု ရိုးရှင်းစွာ ဖော်ပြထားသည်။ ခေါင်ရည်ကို ချိုအောင် လုပ်ပေးခြင်း၊ ဆန်ကို ဖြူဖွေးအောင် ထောင်းပေးခြင်း ဟူသည့် ပြယုဂ်များသည် ရှေးကယားတိုင်းရင်းသားတို့၏ လူမှုဘဝ

^၁ ဤရိုးရာတေးကို (၂၈-၁-၂၀၁၇)တွင် ဒေါလိုရှေးရွာနေ အဘဦးဈားရယ်ထံမှ ရရှိပြီး ကယားအမျိုးသားစာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကော်မတီ (ပြည်နယ်ရုံး)၌ (၁၆-၇-၂၀၁၇) ရက်နေ့တွင် မြန်မာဘာသာသို့ ပြန်ဆိုပြီးသည်။

နေထိုင်ရပ်တည်ပုံကို သရုပ်ပေါ်လာစေသည်။ ဤရိုးရာတေးသည် သားသမီးတို့၏ ဘဝကို မြင့်မားလာစေ၊ ဖြောင့်ဖြူးသာယာစေလိုသော မိဘမေတ္တာဘွဲ့ဟု ဆိုနိုင်သည်။

၃။ ၂။ ငှက်များက ရာသီကို ဖော်ကျူးသောတေး

ဥတုရာသီတို့၏ ကာလအပိုင်းအခြားများကို သစ်ပင်ပန်းမာလ်၊ ကောက်ပဲ သီးနှံတို့၏ ပူးပွင့်ချိန်၊ ပျိုးကြချိန်၊ ရင့်မှည့်ရိတ်သိမ်းချိန်တို့ဖြင့် လည်းကောင်း၊ အချိန်နာရီကို အုန်းမောင်းခေါက်ချိန်၊ ဆွမ်းခံချိန်၊ ကြက်တွန်ချိန်၊ သူငယ်အိပ်ချိန်၊ သက်ကြီးခေါင်းချချိန် စသည်ဖြင့် မှတ်သားလာခဲ့ကြသည်မှာ မြန်မာ့ကျေးလက်၏ ရပ်စလေ့၊ ရွာစလေ့များ ဖြစ်ပါသည်။ အလားတူ ရှေးဘိုးဘွား ကယားတိုင်းရင်းသား တို့၏ ရပ်ရွာလူမှုဝန်းကျင်မှ ပေါ်ထွက်လာသော ရိုးရာတေးများအနက် အောက်ဖော်ပြပါ ရိုးရာတေးသည် ရာသီကာလ၏ သဘာဝအနေအထားကို သိစေရန် ဖွဲ့သီထားသော ကယားရိုးရာတေးပင် ဖြစ်ကြောင်း လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။

၃။ ၂။ ၁။ အချက်အလက်ပါဝင်မှု

(၁) စွဲညေးနာတို ပယ်နာစီး လူတူးဒု ကလေးဖိုးချား၊ စွဲညေးလဲးတို စီးနာပယ် လူကလားဒု လော့ကရားဖိုးတု၊

နေ့ကို မသိရင် တောဆီးသီးအပွင့်ကိုကြည့်ပါကွယ်။
လကိုမသိရင် ငှက်ပန်းကိုကြည့်ပေါ့ကွယ်။

(၂) နာစွဲဘယ် ပီးပိုအဲခိုး၊ အဲကာတို့ဒု ပယ်ဒေါထူး ခါးလယ်ကီးကဲရော့ ဇိုးနီးဒါး၊ လဲးစွဲတိုး စိုလိုအဲဖု၊ အဲကာတို့ ဒုပယ်ဒေါနာ့ မယ်စယ်ရဂေါ် တနေတု၊

ရာသီဥတုကောင်းသောနှစ်ဆို ပီပိုးငှက်လေး တေးသီတယ်။ တို့ရွာနံ့ဘေးထိ လာအော်တတ်တယ်။ နားထောင်ကောင်းပေါ့ကွယ်။ ဒီလရောက်ရင် ဥဩငှက်က သီကျူးပြန်တယ်။ တို့ရွာ နံ့ဘေးထိ လာအော်တယ်။ ကြည့်ကြစမ်းပါကွယ်။

(၃) နာစွဲဘယ် ပီးပိုအဲခိုး၊ အဲလျာတို့ဒုဒိုး လဲးစီး၊ လဲးစွဲတိုး စိုလိုအဲဖု အာအဲဟျားတို့ဒူး ပါလဲဟျာ၊

ရာသီဥတု ကောင်းသောနှစ်ဆို ပီပိုးငှက်လေး တေးသီတယ်။ ပီပိုးငှက်က တပေါင်းလထိ အော်တတ်တယ်။ ရာသီဥတု မှန်ကန်ရင်ကွယ် ဥဩငှက်က တန်ခူးလထိ တေးသီကျူး ပြန်တယ်။

(၄) မောကရော ကရောမှာ လဲစီး ဘို့မိုးအို စူကူး ကုကတ် အာကရော်ဖဲ ပါပရဲ၊ ဖိုးပေါဒိုနို့ မောကရော ကဒိုးမှာ လဲဟျာ စွီးဗျာအို စူကူး ဝုဗျ အခရော်ဖဲ ပါပရဲ၊ ဖိုးပေါက်ဒိုဆို၊

တပေါင်းလဆိုရင်လေ မိုးသံလေသံ ကြားရပါပြီ။ ပုတ်ထဲက စပါးစေ့များ လှုပ်ရှားလာကြပြီ။ စပါးစေ့လေးတွေကကွယ် အင်းထဲက မာလာဖူး ကဲ့သို့ အပင်ပေါက်ချင်လာကြ တယ်။

တန်ခူးလအခါဝယ် မိုးသံလေသံ ညံ့ပေါ့ကွယ်။ ပုတ်ထဲက လူးဆပ်တွေ ကကွယ် တောတောင်ထဲက မာလာပွင့်လို လှုပ်ရှားရှင်သန်လာကြတယ်။^၁

၃၊ ၂၊ ၂။ ဖွဲ့ဆိုမှု

‘ရာသီမသိ ပန်းနှင့်ညို’ ဟူသည့် ဓလေ့ကို တွေ့နိုင်သည်။ မြန်မာတိုင်းရင်းသား ညီအစ်ကို မောင်နှမတို့၏ တူညီသော ဓလေ့စရိုက်ကို ဖော်ကျူးပြသော ရိုးရာတေးပင် ဖြစ်သည်။ ကယားတိုင်းရင်းသားတို့သည် နေ့နှင့်လကို သိရန်အတွက် ‘တောဆီးသီးပွင့်’ နှင့် ‘ငှါပန်းပွင့်’ တို့၏အလှဖြင့် အဆုံးအဖြတ်ပြုကြကြောင်းကို ဖော်ကျူးထားသည်။ အမြင်အာရုံကို ဖြစ်ပေါ်စေသော စကားသုံးဝေါဟာရများ ဖြစ်သည်။ ပီပိုးငှက်နှင့် ဥဩငှက် တို့၏ တေးသီကျူးသံ၊ မိုးသံ လေသံ ဟူသော စကားသုံးများက အကြားအာရုံကို ဖြစ်စေခဲ့သည်။ မိုးသံလေသံကြောင့် ပုတ်ထဲက စပါးစေ့များ လှုပ်ရှားခြင်း၊ ပုတ်ထဲက လူးဆပ်များ ရှင်သန်လာခြင်းတို့ကို ညွှန်းဆိုခြင်းသည် မိုးရွာမှ ပျိုးသာမည့် သဘော၊ မျိုးစေ့မှန်၍ အပင်သန်သော သဘော၊ စားနပ်ရိက္ခာ ဝပြောသည့် သဘောအဖြစ် နားလည်စေသည်။ ကယားလူ့အဖွဲ့အစည်း၏ ရပ်ဓလေ့ရွာဓလေ့များကို မြင်ယောင် စေသည်။ ပြည့်စုံကုံလုံသော ရပ်ရွာ အဝန်းအဝိုင်းဖြစ်ကြောင်း အလင်္ကာမြောက်စွာ သွယ်ဝိုက်ပြခဲ့သည်။ ‘အင်းထဲက မာလာဖူး ကဲ့သို့’၊ ‘တောတောင်ထဲက မာလာပွင့် လို’ ဟူသော ကွဲကွဲပြားပြား ခိုင်းနှိုင်းထားမှုသည် အလင်္ကာမြောက်ယုံမက အညွှန်းခံ^၂

^၁ ဤရိုးရာတေးကို (၂၈-၁-၂၀၁၇) တွင် ဒေါ်လိုရှေးရွာနေ အဘ ဦးဈားရယ်ထံမှ ရရှိပြီး ကယားအမျိုးသားစာပေ နှင့် ယဉ်ကျေးမှုကော်မတီ (ပြည်နယ်ရုံး) ၌ (၁၆-၇-၂၀၁၇) ရက်နေ့တွင် မြန်မာဘာသာသို့ ပြန်ဆိုပြီးသည်။

^၂ designata/ referent

ဖြစ်သော ‘တပေါင်းလ’ နှင့် ‘တန်ခူးလ’ ကို ဖော်ညွှန်းပြသော စာပေသင်္ကေတ အဖြစ်လည်း ယူနိုင်သည်။

၃၊ ၃။ လက်ထပ်မင်္ဂလာတေး

ကယားတိုင်းရင်းသားများသည် မိမိချစ်သူနှင့် စေ့စပ်ကြောင်းလမ်းခြင်း အောင်မြင်သွားလျှင် မင်္ဂလာပွဲအတွက် ကြက်ရိုးထိုးကာ ရက်ကောင်းရက်မြတ် ရွေးချယ်သတ်မှတ်ကြပါသည်။ မင်္ဂလာပွဲ ကျင်းပမည့်နေ့ရက်တွင် နှစ်ဘက် ရပ်နီး ရပ်ဝေး ဆွေမျိုးများကို ဖိတ်ကြားကြပါသည်။ ထိမ်းမြားမင်္ဂလာပွဲ ကျင်းပမည့် နံနက် စောစောအချိန်တွင် ရိုးရာဓလေ့အရ ဝက်ငယ်တစ်ကောင်ကို သတ်ပြီး ဝက်သည်းခြေကို ကြည့်ရပါသည်။ ဝက်သည်းခြေ ပဲ့ရွဲခြင်း မရှိပါက မင်္ဂလာရှိသည်ဟု ယူဆကာ လက်ထပ်ပွဲကို ကျင်းပပါသည်။ ဖော်ပြပါသီချင်းသည် လက်ထပ်မင်္ဂလာပွဲတွင် သီဆိုသော ရိုးရာတေးသီချင်း ဖြစ်ပါသည်။

၃၊ ၃၊ ၁။ အချက်အလက်ပါဝင်မှု

- (၁) နာအိုအဲ့ နာဒူပရိုထိုး တာဘယ်ကီလေ့ရော ခေလူနလဲး
လဲအိုဒိုးမာလဲဘူးဘော့လို့ တဘယ်ကောဝဲရော တေးလူးနာနာ၊
ဝါထပ်နှစ်ဆိုရင် ရာသီစပါးပေါ်ပြီးချိန် အကောင်းဆုံးပါပဲ။ လမှာဆိုရင်
ပွင့်လင်းရာသီ အကောင်းဆုံးပါပဲကွယ်။
- (၂) ယားယူစီး အေလူးကရားကူး ဖိမိုးဖျူဒူပါးတကလီး ဖိမိုးဖျူဆီးဖုအိုကလဲ၊
ယာကရားစီး ဒါလူးယိုဆယ် လို့မို့အျားဒူပါးတကြို့ လိုးမို့အျားဒူစီးလို့ဆဲ့၊
တစ်ယောက်စကားကို တစ်ယောက် နားထောင်ကြမယ်။ သားသမီးထွန်းကား
လာတဲ့အချိန်ထိ နားထောင်ကြမယ်။ အိုမင်းရင့်ရော်တဲ့အထိ နားထောင်ကြမယ်။
- (၃) မိတာရို စားစို့တဘိုး ကရိုးတရိုကောဒူလူးလေးကလိုး၊ မိတပရိုး
နဘိုးလွီးစို့ ကရိုးတပရိုး ကားဒူလူးခါးလေ့၊
မောင်ကရှေ့ကို တည့်တည့်လျှောက်ရင် မယ်ကလည်း လိုက်လျှောက်ပါ။

(၄) ဖုလော်တော့တိ မာ စီရိဒေါ ဝါအီချကားနယ် လေးကလိုးချသို့
ကျောခါးဒိုဘူးဒဲ။

ဖုကျဲ့ဆူထောမာ န ပရေလာမဲ့ ဝါဆူထော ကားနယ်ခါးလေ
ဆူထောသို့ နာလီဖူးကျဲ့။

ဖုလော်တော့ထိဆိုတဲ့ ဖိနပ်ဟာ စီရိဒေါကအကောင်းဆုံး။ နင်စီးပြီးတဲ့ဖိနပ်ကို
ငါလိုက်စီးပါမယ်။ ငါ့ရဲ့ခြေထောက် အသားမာတက်တဲ့အထိ (ဖြူတဲ့အထိ)
ငါလိုက်စီးမယ်။

ဖုကျဲ့ဆူထောဆိုတဲ့ ဘွတ်ဖိနပ်ဟာ ပရေလာမဲ့မှာ ရနိုင်တယ်။ နင်စီးတဲ့
ဘွတ်ဖိနပ်ကို ငါလိုက်စီးပါမယ်။ ငါ့ခြေထောက် ဖိနပ်ပေါက်တဲ့အထိ
လိုက်စီးမယ်။

(၅) ယားယုပယ် အေလူးကရားကူး ထျာဆိုရော့ ထျာရိုလူး တားလျား၊
ယားကရားရော့ ချာလူး ယိုဆယ် လျာလျားရော့လူတာကရီး၊

တစ်ယောက်စကား တစ်ယောက်နားထောင်ရမယ်။ တောင်တက် တောင်ဆင်း
ရင်ကွယ် အတူ လက်တွဲမပျက် တက်ပါ ဆင်းပါမယ်။

(၆) ပိုး နှာ ဝျ တဘူး ခူခေး မေ နှာ ဗယ် တမေးဆယ့်ပလော်၊

ညီအစ်ကို မောင်နှမတွေဆိုတာ ပါးစပ်တစ်ပေါက်ထဲ ဖြစ်သလို၊ ဇနီးမောင်နှံ
ဆိုတာ သဘောထား အတူတူပါပဲကွယ်။

(၇) အိုတိုး လူး ခူးဆို့ ခူကူး- အိုတိုးလူး ဆဲ့စိုးကရာန၊

ဆံဖြူသွားကျိုးတဲ့အထိ ပေါင်းသင်းကြမယ်။

အိုမင်းတဲ့အထိ သစ္စာရှိရှိပေါင်းသင်းကြမယ်။

(၈) အိုတိုးလူး တကု ငေါ်တား- အိုတိုးလူး တကော်ငေါ်လျာ၊

ခါးကုန်းတဲ့အထိပေါင်းသင်းကြမယ်။

အသက်ကြီးတဲ့အထိ ပေါင်းသင်းကြမယ်။

(၉) မေလူးထေးကိုခိုးဟျား၊ မေလူးဒီးဘေးရားဆူ၊

ခေါင်ရည်ဖြင့်ကောင်းကောင်းမွန်မွန်ပြုစုကြမယ်။ထမင်းဟင်းလျာဖြင့်
ပြုစုကြပါမယ်။^၁

၃၊ ၃၊ ၂။ ဖွဲ့ဆိုမှု

လက်ထပ်မင်္ဂလာပြုရမည့် အချိန်နှင့် ရာသီကာလတို့ဖြင့် ရိုးရာတေးသီချင်းကို အစပျိုးထားသည်။ တစ်ယောက်အပေါ် တစ်ယောက် ထားရှိရမည့် မေတ္တာတရား၊ သစ္စာတရား၊ လေးစားမှု၊ ကြင်နာနားလည်မှု၊ အေးအတူ ပူအမျှ ရာသက်ပန်ရိုးမြေကျ ပေါင်းဖက်လိုမှုများဖြင့် ထုံမွမ်းထားသော ရိုးရာတေးတစ်ပုဒ် ဖြစ်ပါသည်။

‘မောင်ရှေ့ကို တည့်တည့်လျှောက်ရင် မယ်ကလည်း လိုက်လျှောက်ပါ’ ဟူသောရေးဖွဲ့မှုသည် အိမ်ထောင်ဦးစီးပီသသော ကယားတိုင်းရင်းသား ယောက်ျားကောင်း တို့၏ စရိုက်လက္ခဏာကို ထင်ရှားစေသည်။ စိတ်တူသဘောတူ စစ်မှန်သော ဘဝ ခရီးဖော်အဖြစ် လျှောက်လှမ်းကြမည့် အနေအထားကို အလေးအနက်ပြုထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ကဗျာဆရာကြီး မင်းယုဝေ၏ **အဖော်မွန်** ကဗျာနှင့် ဂီတစာဆို ဆရာမြို့မငြိမ်း၏ **မင်္ဂလာမောင်မယ်သီချင်း** များ၏ ဆက်နွယ်မှု မှတ်တမ်းအဆင့်ဆင့်ကို အမှတ်ရ စေသည်။^၂ ‘မောင် ရှေ့ကို တည့်တည့်လျှောက်ရင်လေ၊ မယ်လည်း တည့်တည့် လိုက်ကာ လျှောက်မယ် မောင်ရေ၊ ဟောဟိုအရာ အဖြူပါပေ မြင်သလားမေ..’ ဟူသည့် သီချင်းစာသားများနှင့် ယှဉ်တွဲကာ ဆိုသည်မိစေသည်။ ဖော်ပြပါ ကယား ရိုးရာတေးသည် စိတ်ထားချင်း ယဉ်ကျေးမှုချင်း ကူးလူးဆက်စပ်လျက်ရှိသော မြန်မာ့ လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ တူညီသော ဓလေ့စရိုက်နှင့် တူညီသော ခံယူချက်ကို ဖော်ညွှန်းပြ နေပါသည်။

“ဖုလော်တော့တိ ဆိုတဲ့ ဖိနပ်ဟာ စီရိဒေါ(လှိုင်ကော်)က
အကောင်းဆုံး”

“ဖုကျဲ့ဆူထော ဆိုတဲ့ ဘွတ်ဖိနပ်ဟာ ပရေလာဗွဲ
(ငွေတောင်ပြည်)မှာ ရနိုင်တယ်”

^၁ ဤရိုးရာတေးကို ကယားအမျိုးသားစာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကော်မတီ (ပြည်နယ်ရုံး)၌ (၃-၉-၂၀၁၇) ရက်နေ့တွင် မြန်မာဘာသာသို့ ပြန်ဆိုပြီးသည်။

^၂ မမိုးမြေ။ ၂၀၁၇။ ၂၃၂- ၂၃၃။

ဟူသော ရေးသီမှုသည် အနှိုင်းပြကာ ပုံဖော်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ခင်ပွန်းယောက်ျား များတွင် သူသည် အကောင်းဆုံးဖြစ်အောင် ကြိုးစားရပ်တည်သကဲ့သို့ ဇနီးဖြစ်သူ သည်လည်း အမွန်မြတ်ဆုံးဖြစ်အောင် ကြိုးစားရပ်တည်မည် ဟူသော ကတိစကားကို ဆိုထားခြင်း ဖြစ်သည်။

မောင်ချစ် နှမချစ်ကဲ့သို့ အေးချမ်းသော မေတ္တာဖြင့်လည်း ရပ်တည်ကြမည် ဟူသော သဘောကို-

“ညီအစ်ကို မောင်နှမဆိုတာ ပါးစပ်တစ်ပေါက်တည်း ဖြစ်သလို ဇနီးမောင်နှံဆိုတာ သဘောထားအတူတူပါပဲကွယ်”

ဟု ရိုးရှင်းသော အနက်သဘောများဖြင့် သီကျူးထားသည်။

တစ်ဦးကိုတစ်ဦး တစ်ဖဝါးမခွာ ရေပူရေချမ်းကမ်းလှမ်းကာ နေထိုင်သွားကြမည် ဟူသော သဘောကို မိမိတို့ရပ်တည်ရာဒေသကို နောက်ခံပြု၍

“တောင်တက်တောင်ဆင်းရင်ကွယ် အတူလက်တွဲမပျက် တက်ပါ ဆင်းပါမယ်”

ဟု သစ္စာပြုခဲ့ကြပါသည်။ ဆိုးတူကောင်းဖက် ရာသက်ပန် ရိုးမြေကျ နေထိုင်ရပ်တည် သွားကြမည့် သဘောတို့ကို မြင်ယောင်မိစေသည်။

ရိုးရာတေးသီချင်း အစအဆုံး တစ်ပုဒ်လုံးကို ခြုံကြည့်လျှင်-

- နားထောင်ကြမယ်
- နားထောင်ကြမယ်
- နားထောင်ကြမယ်
- လိုက်စီးပါမယ်
- လိုက်စီးပါမယ်
- လိုက်စီးပါမယ်
- ပေါင်းသင်းကြမယ်
- ပေါင်းသင်းကြမယ်
- ပေါင်းသင်းကြမယ်
- ပေါင်းသင်းကြမယ်
- ပြုစုကြမယ်

----- ပြုစုကြမယ်

ဟူသော အပြိုင်အဖွဲ့^၁ များကို တွေ့နိုင်သည်။ ဘိုးဘွားဘီဘင်မှသည် ယနေ့ မျက်မှောက်ခေတ်တိုင် ကယားတိုင်းရင်းသား ဇနီးမောင်နှံတို့၏ ချစ်ခြင်းတရားကို အလေးအနက်ပြုထားခဲ့သည်။ သိင်္ဂီရ ရသ တို့ဖြင့် ထုံမွမ်းထားသော ရိုးရာတေး တစ်ပုဒ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

၃၊ ၄။ နတ်ရုပ်တေး

ကယားတိုင်းရင်းသားတို့၏ ရိုးရာယုံကြည်မှုကို ဖော်ကျူးထားသော တေး တစ်ပုဒ် ဖြစ်ပါသည်။ နတ်ရုပ်၏အမည်ကို ကယားဘာသာစကားဖြင့် ဖိုးဒီးကရီး (နတ်ရုပ်) ဟူ၍ ခေါ်တွင်ကြပါသည်။ ဖိုးဒီးကရီးကို ‘မိုးပေါ်မှ ကျလာသော ဂူတွင်းထွက် အဖိုးတစ်ဦး’ အဖြစ် ယုံကြည်ကြပါသည်။ ကယားရိုးရာ ဒီးကူပွဲတော် (ကောက်ညှင်းထုပ်ပွဲတော်)ကို ရှေးလွန်လေပြီးသော နှစ်ပေါင်း(၇၀၀)ခန့်က စတင် ကျင်းပလာခဲ့ကြပါသည်။^၂ ပွဲတော်ကို ဝါဆိုလတွင် ကျင်းပပါသည်။ မကျင်းပမီ တစ်ရက်အလိုတွင် အဆိုပါနတ်ရုပ်နေလိုသောအိမ်၏ ကျပ်ခိုးစင်ပေါ်တွင် (၃)ရက် နေစေသည်။ ဒီးကူပွဲတော် ကျင်းပပြီးနောက် မကောင်းဆိုးဝါးများကို နတ်ရုပ်နှင့်အတူ ရွာပြင်သို့ စွန့်ပစ်ကြပါသည်။ ဒီးကူပွဲတော်သည် သေဆုံးပြီး မိဘဘိုးဘွားများကို ဂါရဝပြုခြင်းနှင့် မကောင်းဆိုးဝါးများကို မောင်းထုတ်သောပွဲ ဖြစ်ပါသည်။ ဒီးကူ ပွဲတော် ကျင်းပပြုလုပ်ခြင်းဖြင့် ကောက်ညှင်းထုပ်အတွဲကဲ့သို့ စည်းလုံးညီညွတ်ခြင်းကို ဖော်ဆောင်သော ဦးတည်ချက်ထားရှိကြပါသည်။

ဖိုးဒီးကရီး(နတ်ရုပ်)၏ ကိုယ်ကို ပလိုင်၊ ခေါင်းကိုဗူးသီး၊ ဗူးသီးထဲ၌ မီးခတ်ကျောက်ကို ဦးနှောက်အဖြစ် ထည့်၍ထားပါသည်။ လက်ကို သက်ကယ်ဖြင့် ပြုလုပ်၍ အဝတ်ပတ်ပေးထားပါသည်။ နတ်ရုပ်ပြုလုပ်ပုံ တစ်ရွာနှင့်တစ်ရွာ ကွဲလွဲချက် များရှိပါသည်။^၃ ဖော်ပြပါရိုးရာတေးသည် ဖိုးဒီးကရီးနတ်ရုပ် ပြုလုပ်ပုံ အစီအမံ များနှင့် ကယားတိုင်းရင်းသားတို့၏ လက်ခံယုံကြည်မှု ဓလေ့တစ်ရပ်ကို မှတ်တမ်း တင်ထားသော ရိုးရာတေးဟု ဆိုနိုင်သည်။

^၁ parallelism
^၂ ငိုက်ရီ၊ ၂၀၀၂၊ ၇၄။
^၃ မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ၊ ၁၉၆၇၊ ၃၀၈။ (ကယား)

၃၊ ၄၊ ၁။ အချက်အလက်ပါဝင်မှု

(၁) ကူးမိုးပရို ပယ်တယ် လောဘူး ဆူနူး ဒို့ မြားရီးဖူးကူး ပယ်ဖူးဆူဒို့လူး ကျီညေး အာကျီမေ အနေးစက်ညေး၊

အစွမ်းရှိတဲ့ တို့ကျောက်ဖြူပါ။ ဝါးဗူးထဲမှာ ထည့်ထားတယ်။ နှစ်ယောက်တွဲ ကိုင်ထားတယ်။ သူ့ဖာသာသူ လှုပ်ပါတယ်။

(၂) မိဒါးပရို ပယ်မိဒါးတောထဲ ရားနူးဒေပယ် လောဗျားဖူးပလယ် ပယ်ခရေဆူ ဒေးလူး ကျီထို့၊

အစွမ်းရှိတဲ့ တို့သံမီးသွေးပါ။ ဝါးဗူးထဲမှာ ထည့်ထားတယ်။ နှစ်ယောက်တွဲ ကိုင်ထားတယ်။

(၃) ဖိမိုဖြူဟော ပယ်တကလွီး လိုမိုအျားဒူဟော ပယ်တာကြို၊

တို့ကယားနဲ့ ထိုက်တန်လို့ ဒီ(ဖိုးဒီးကရီး)ကို ရတာပါ။

(၄) ဖိုးဒီးကရီးမှာ ပယ်ကယားလီဖူးတယ်ယေမှာ ပယ်ဖြေးဖိုး အူးကြံသာဇဲ၊

ကယားလူမျိုးတွေ အခုမှ လုပ်တာမဟုတ်။ ဘိုးဘွားအမွေ ဖြစ်တယ်။

(၅) ကူးမိုးပရို ပယ်တဲလောဘူး အလောကားတို့ ကျောဘာပရေးဒေါ၊

မိဒါးပရို မိဒါးတော့ထဲ အလောကားတို့ လီဘိုးဟေးကျော၊

ကျောက်ဖြူရဲ့အစွမ်းက ရှမ်းပြည်က စာရွက်စာပေ မလိုပါ။

အစွမ်းရှိတဲ့ တို့သံမီးသွေးက တရုတ်ပြည်ကခဲတံမလိုပါ။^၁

၃၊ ၄၊ ၂။ ဖွဲ့ဆိုမှု

‘ဝါးဗူး’၊ ‘တို့ကျောက်ဖြူ’၊ ‘တို့သံမီးသွေး’၊ ‘ဘိုးဘွားအမွေ’ ဟူသော အနက်ပြစကားသုံး များက ဤရိုးရာတေးအပေါ်တွင် စိတ်ဝင်တစားဖြင့် ဆွဲဆောင် နိုင်သည်။ ‘အစွမ်းရှိတဲ့’၊ ‘အစွမ်းရှိတဲ့’ ဟူသည့် နာမဝိသေသနအသုံး^၂ များကို ထပ်ခါ

^၁ ဤရိုးရာတေးကို (၂၈-၁-၂၀၁၇)တွင် ဒေါလိုရှေးရွာနေ အဘဦးဈားရယ်ထံမှ ရရှိပြီး ကယားအမျိုးသားစာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကော်မတီ (ပြည်နယ်ရုံး)၌ (၂၀-၈-၂၀၁၇)ရက်နေ့တွင် မြန်မာဘာသာသို့ ပြန်ဆိုပြီးသည်။

^၂ adjectival

ထပ်ခါ သုံးထားခြင်းဖြင့်၊ လက်ခံလျက်ရှိသော၊ ယုံကြည်မှု ထက်သန်သော ကယား တိုင်းရင်းသားတို့၏ သဒ္ဒါတရားကို တွေ့မြင်နိုင်သည်။ ‘တို့ကယား’၊ ‘တို့ကျောက်ဖြူ’၊ ‘တို့သံမီးသွေး’ ဟူ၍ ပိုင်ဆိုင်မှုပြနာမ်စား အသုံးများဖြင့် မိမိလူမျိုး၊ မိမိတို့၏ သယံဇာတ၊ မိမိတို့၏ ပိုင်ဆိုင်မှု၊ မိမိတို့၏ ဘိုးဘွားအမွေဆက်ခံမှုကို ဂုဏ်ယူသော သဘောကို ဖော်ကျူးပြသည်။ ကယားတိုင်းရင်းသားတို့၏ ရင်းနှီးဆက်နွယ်မှု၊ နီးစပ်ပတ်သက်မှု အနေအထားများကို ‘ရှမ်းပြည်က စာရွက်စာပေ’၊ ‘တရုတ်ပြည်က ခဲတံ’ ဟူသော အပြိုင်ပုဒ် များဖြင့် ရေးသီထားသည်။ လူကြီးသူမများက မျိုးဆက်သစ် များအား ရိုးရာအမွေကို လက်ဆင့်ကမ်း ထိန်းသိမ်းစေလိုသော ဦးတည်ချက်ကိုလည်း ဖော်ညွှန်းနိုင်သည့် ရိုးရာတေးတစ်ပုဒ် ဖြစ်သည်။

ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

ကယားတိုင်းရင်းသားများသည် အခြားတိုင်းရင်းသားတို့နည်းတူ ဘိုးဘွား ဘီဘင် အဆက်ဆက် မိမိတို့၏ ရိုးရာတေးများကို အာဂုံဆောင်ခဲ့ကြပါသည်။ ဤအချက်သည် ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံအတွင်း မှီတင်းနေထိုင်ကြသော တိုင်းရင်းသား အားလုံး၏ တူညီသော စရိုက်လက္ခဏာများ ဖြစ်ပါသည်။ မိမိတို့မျိုးနွယ်စု အသီးသီး၏ ဓလေ့ထုံးစံများကို လက်ဆင့်ကမ်းခြင်း၊ ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်စေရန် ဆောင်ရွက်ခြင်းတို့သည် တိုင်းရင်းသား အသီးသီးတို့၏ ယဉ်ကျေးမှု စရိုက်လက္ခဏာ များပင် ဖြစ်သည်။

ကယားတိုင်းရင်းသားတို့သည် မိမိတို့ကြီးပြင်းရပ်တည်ရာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် နှင့် စိတ်ကူးစိတ်သန်းကို အခြေပြု၍ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု၊ စုစည်းညီညွတ်မှု၊ ဖန်တီး တီထွင်မှု၊ စာနာနားလည်မှုများ၊ ချစ်ခြင်းတရားများဖြင့် လောကကို အလှဆင်ခဲ့ ကြသည်။ မိမိတို့၏ ရိုးရာဓလေ့စရိုက်များကို ထိန်းသိမ်းပြုပြင်ခဲ့ကြသည်။ ကွက်လပ် ဖြစ်နေသော အားနည်းချက်များကို ဝိုင်းဝန်းအဖြေရှာ ဖြည့်ဆည်းခဲ့ကြသည်။ မိမိတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုကို အဆင့်မြှင့်တင်ခဲ့ကြပါသည်။ ယင်းသည်ပင် ကယားတိုင်းရင်းသား မျိုးနွယ်စု၏ ဂုဏ်ဒြပ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

ဤစာတမ်းသည် ကယားတိုင်းရင်းသားတို့၏ ဘိုးဘွားဘီဘင် အဆက်ဆက် မိမိတို့မျိုးနွယ်စု၏ သမိုင်းကြောင်း၊ ပုံပြင်၊ ဒဏ္ဍာရီများ၊ လင်္ကာကဗျာများကို လက်တန်း ရေးစပ်ကာ ရွတ်ဆိုလက်ဆင့်ကမ်းခဲ့သော ကယားရိုးရာတေး မြောက်မြားစွာထဲမှ အစိတ် အပိုင်း တစ်ခုမျှသာ ဖြစ်ပေသည်။ နှုတ်မှတ်တမ်းအဖြစ်သာ အများစု ဖြစ်နေသော ကယား

ရိုးရာတေးများကို စာပေမှတ်တမ်းအဖြစ် ထိန်းသိမ်းနိုင်ရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဤစာတမ်းကို သုတေသနပြုခဲ့ခြင်း ဖြစ်ကြောင်း ဆိုခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါသည်။

ဤစာတမ်းတွင် ကယားရိုးရာတေးသီချင်းများအဖြစ် မိဘစကားနားထောင်ရန် ဆုံးမသော တေး၊ ငှက်များ ကရာသီကို ဖော်ကျူးသောတေး၊ လက်ထပ်မင်္ဂလာတေး၊ နတ်ရုပ်တေး ဟူ၍ (၄)ပုဒ် ပါဝင်ပါသည်။

အခန်း(၂)တွင် ဖော်ပြထားသော ကယားရိုးရာတေး အမျိုးအစားများနှင့် ချိန်ထိုးကြည့်လျှင် မိဘစကားနားထောင်ရန် ဆုံးမသောတေး၊ ငှက်များက ရာသီကို ဖော်ကျူးသောတေး၊ နတ်ရုပ်တေးများသည် **အီရိုးထူသဲ** သီချင်းအမျိုးအစားတွင် လည်းကောင်း၊ လက်ထပ်မင်္ဂလာတေးသည် **ဖလာခဲ** သီချင်းအမျိုးအစားတွင် လည်းကောင်း ပါဝင်ကြောင်း ယေဘုယျအားဖြင့် ဆိုနိုင်ပါသည်။

ကယားတိုင်းရင်းသားများသည် လောကသဘာဝဝန်းကျင်မှ ပေးသော အတွေ့အကြုံများကို မူတည်၍ မျိုးဆက်သစ် သားငယ်သမီးငယ်များကို မိဘများက သိမ်မွေ့စွာ ပြုစုပျိုးထောင်ခြင်း၊ ကယားတိုင်းရင်းသား ဘိုးဘွားဘီဘင် အမိအဘ တို့သည် မိမိတို့၏ သားသမီး မြေးမြစ်များကို လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း ယဉ်ကျေးစွာ ရပ်တည်နိုင်ရန် အလေ့အကျင့်ပြုပေးခြင်းများအပြင် လောကသဘာဝအတွင်းမှ အလှတရားများကို ရှာဖွေမှု၊ ခင်တွယ်မြတ်နိုးမှု၊ ကိုယ်ကျင့်သိက္ခာ စောင့်စည်းလိုက်နာမှု၊ မိမိတို့၏ ရိုးရာဓလေ့ကို ယုံကြည်စွာ လက်ခံထိန်းသိမ်းမှု၊ ဇာတိမြေအတွက် ချစ်ခင်ဂုဏ်ယူမှု၊ တွေးခေါ်ဆင်ခြင်မှု၊ ထိုးထွင်းဉာဏ်ရှိမှု၊ ဖန်တီးနိုင်စွမ်းရှိမှုများသည်- ယင်းတို့ စိတ်သန္တာန်အတွင်း ကိန်းအောင်းလျက်ရှိသော ယဉ်ကျေးမှု စရိုက်လက္ခဏာများပင် ဖြစ်သည်။ ဖော်ပြပါအချက်များကို ကယားရိုးရာတေးသီချင်းများတွင် ပါရှိသော သရုပ်ဖော်အဖွဲ့၊ အလင်္ကာတန်ဆာဆင်မှု၊ တင်စားမှု၊ စကားအသုံးအနှုန်းများနှင့် ခံစားမှုရသပေးသော ဖွဲ့ယှက်မှုများမှတစ်ဆင့် ရှာဖွေတွေ့ရှိခဲ့ကြောင်း လေ့လာတင်ပြအပ်ပါသည်။

နိဂုံး

ကယားတိုင်းရင်းသားတို့၏ ရိုးရာတေးများကို လေ့လာတင်ပြခြင်းဖြင့် တိုင်းရင်းသားအချင်းချင်း တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ပိုမို၍နားလည်ကာ ခိုင်မြဲသော စည်းလုံးချစ်ခင်မှုကို ရရှိစေပါသည်။ နှုတ်မှတ်တမ်းအဖြစ် အများစုဖြစ်နေသော ရိုးရာတေးများကို စာပေမှတ်တမ်းအဖြစ် စိစစ်ကာ သုတေသနပြုခွင့်ရခဲ့ခြင်းကြောင့် ကယား တိုင်းရင်းသား စာပေနှင့်ယဉ်ကျေးမှု ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအတွက် မြန်မာစာပေရှုထောင့်မှ အထောက်အကူ ပြုနိုင်မည်ဖြစ်ကြောင်း ယုံကြည်ပါသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

မြန်မာဘာသာ

ကယားစာပေနှင့်ယဉ်ကျေးမှုအဖွဲ့။ (၂၀၁၃)။ *EthnoArts ကယားလူမျိုးစု အနုပညာ အလုပ်ရုံ ဆွေးနွေးပွဲ*။ ဒေါလျားခူကျေးရွာ၊ ဒီးမော့ဆိုမြို့နယ်၊ ကယားပြည်နယ်။

ငိုက်ရီ။ (၂၀၀၂)။ *ကော့ထိုင်းဘိုးဘာသာ* (ဒုတိယအကြိမ်)။ ကော့ထိုင်းဘိုးရိုးရာ ဂေါပကအဖွဲ့ချုပ်၊ လွိုင်ကော်မြို့၊ ကယားပြည်နယ်။

စိုးမြင့်၊ ဦး(ပါမောက္ခ-)။ (၁၉၉၅)။ အင်းလေးတိုက်တေးကဗျာနှင့်အင်းသားရိုးရာ (အတွဲ-၁၊ အမှတ်-၁)။ *မြန်မာစာသုတေသနဂျာနယ်*။ ရန်ကုန်၊ သိဒ္ဓိမြိုင်ပုံနှိပ်တိုက်။

မမိုးမြေ။ (၂၀၁၇)။ *စာဖတ်ချင်အောင် ဘယ်လိုရေးခဲ့ကြသလဲ*။ ရန်ကုန်။ စိုးမိုးလွင်မိသားစုစာပေ။

မြန်မာစာအဖွဲ့ဦးစီးဌာန။ (၂၀၀၈)။ *မြန်မာအဘိဓာန်* (ဒုတိယအကြိမ်)။ ရန်ကုန်၊ နေလင်းပုံနှိပ်တိုက်။

မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ။ (၁၉၆၇)။ *တိုင်းရင်းသား ယဉ်ကျေးမှု ရိုးရာဓလေ့ထုံးစံများ (ကယား)*။ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်ပုံနှိပ်တိုက်။

ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာန။ (၂၀၀၁)။ *မြန်မာ့အနုပညာစုမအဘိဓာန်*။ ရန်ကုန်၊ မေတ္တာမိုးပုံနှိပ်တိုက်။

အင်္ဂလိပ်ဘာသာ

Oxford Advanced Learner’s Dictionary. (2010). Eighth Edition, Oxford University Press.

နောက်ဆက်တွဲ(က)

(ဒေါ်လိုရှေးရွာမှ အဘဦးဈားရယ်)

(အဘဦးဈားရယ်နှင့်စာတမ်းရှင် ၂၈-၁-၂၀၁၇)

(ကွင်းဆင်းဓာတ်ပုံများ)